

UPRAVNA IN TERITORIALNA RAZDELITEV SLOVENSKE ISTRE V ZADNJIH TREH STOLETJIH

Leon MARIN

profesor zgodovine, Srednja ekonomska in družboslovna šola Koper, Kreljeva 5, YU
insegnante di storia, Scuola media di economia e scienze sociali, Capodistria

POVZETEK

Prispevek skuša prikazati razvoj upravne ureditve Slovenske Istre v zadnjih treh stoletjih, od sredine XVII. stoletja do leta 1943. Večina podatkov je zbranih na podlagi virov o popisih prebivalstva, razvoja davčnih in katastrskih občin in upravno politične ter cerkvene organizacije v posameznih obdobjih. Predstavljeni so nekateri manj znani viri iz 18. in prve polovice 19. stoletja. Pri predstavitvi mikro-regionalnega razvoja upravnih enot pa je prispevek omejen na ozemlje današnjih treh občin - Izole, Kopra in Pirana; v sosednji prostor sega le toliko, da predstavi zaokrožene teritorialnoupravne enote.

V beneškem delu Istre so bile naslednje upravne enote: mesta ("città"), ozemlja ("terre"), kašteli, utrjeni opazovalni in obrambni stolpi ("torri") in vasi ("ville"). Upravna razdelitev na mesta in ozemlja se je razvijala in dograjevala vse do konca beneške oblasti v Istri. Centraliziran pogled na upravno in oblastno organizacijo celotnega ozemlja Serenissime predstavita anagrafski štetji prebivalstva v petletjih 1766-1770 in 1771-1775. V anagrafih so navedene naslednje upravne enote: podestarije Kopra, sodni okoliš Kopra, kašteli Rašpor in teritorij Buzeta.

Lokalna uprava bivše beneške Istre je bila v prvi avstrijski dobi od leta 1797 do decembra 1805 razdeljena na občine. V Kraljestvu Italija je bil leta 1806 ustanovljen departma Istra razdeljen na dva distrikta in občine. Spremenili so se teritorialni obsegi občin Koper, Milje, Izola in Piran. Z ustanovitvijo Ilirskih provinc je bila Provinca Istra razdeljena na distrikte in občine - komune. Piranska občina je leta 1811 spremenila ozemeljski obseg. Avstrija je leta 1813 ohranila francosko upravo, francoske upravne občine so spremenili v glavne občine in podobčine. Podobčine so pri izdelavi zemljiškega katastra postale osnova za izdelavo novih davčnih občin.

Z oktroyirano ustavo in zakonom o občinah so bile leta 1849 v mejni grofiji Istra ustanovljene krajevne občine, ki so obsegale eno ali več katastrskih občin. Leta 1853 je prišlo tudi do prvega popravka v razdelitvi koprskega okraja na občine. Število krajevnih občin se je tudi pozneje spreminjalo, najbolj leta 1868.

Po razpadu avstro-ogrske monarhije ob koncu prve svetovne vojne je zasedla ozemlje Istre Kraljevina Italija. Staro avstrijsko upravno razdelitev so temeljito spremenili leta 1923. Med leti 1925 in 1928 se je nadaljeval proces združevanja in preimenovanja občin.

Številne vojne, razpad starih in nastajanje novih držav so povzročale pogoste mejne in upravne spremembe, kar otežuje rekonstrukcijo meja upravnih enot. Večina podatkov je zbranih na podlagi najstarejših štetij prebivalstva, razvoja davčnih in katastrskih občin in upravno-politične, sodne ter cerkvene organizacije v posameznih obdobjih. Prispevek skuša prikazati razvojno in retrogradno rekonstrukcijo upravnih enot in njihovih meja s pomočjo katastra in regulacijskih pravil za njegovo izdelavo vse do teritorijev mestnih in vaških komunov in starejše cerkvene organizacije. Predstavljeni so nekateri

manj znani viri iz 18. in prve polovice 19. stoletja. Cerkevna organizacija je v starejših obdobjih pomenila osnovo tudi za nastajajočo posvetno oblast. Ozemeljska pristojnost sodnih oblasti je predstavljena zato, ker je bila le-ta hkrati tudi podlaga za administrativne upravne enote. V drugi polovici 19. stoletja sta z ločitvijo civilne in sodne oblasti prenehali njuna medsebojna prepletenost in povezanost. Pri predstavitvi mikro-regionalnega razvoja upravnih enot pa je prispevek omejen na ozemlje današnjih treh občin - Izole, Kopra in Pirana, v sosednji

prostor sega le toliko, da predstavi zaokrožene teritorial-noupravne enote.

UPRAVA V BENEŠKI ISTRI

Beneška republika je v trinajstem stoletju zavlada nad zahodnoistrskimi mesti. Izola in Koper sta prišla pod beneško oblast leta 1279, Piran pa štiri leta pozneje. Vse do zloma Serenissime 1797. leta je preko Istre tekla meja med Beneško republiko in habsburškimi dednimi deželami.

V beneškem delu Istre so bila leta 1600 "štiri mesta, sedem ozemelj ("terre"), dvajset kaštelov, sedem utrjenih opazovalnih in obrambnih stolpov ("torri") in sto vasi"; dokument ne navaja, kaj je posamezna upravna enota obsegala.¹ Za vsa štiri mesta je navedeno število vasi, ki so spadale v mestno ozemlje. Pod upravo Kopra je bilo dvainštirideset vasi, pod upravo Poreča pet, pod upravo Pulja enajst in pod Novigradom dve vasi. To je skupaj šestdeset vasi, torej je ostalih štirideset vasi spadalo v druge upravne enote. V omenjenih štirih mestih so bili sedeži štirih istrskih škofij, ki jih viri omenjajo že v petem in šestem stoletju.²

Upravna razdelitev na mesta in ozemlja se je v XVII. in XVIII. stoletju razvijala in dograjevala vse do konca beneške oblasti v Istri. Ozemeljski obseg škofij in razdelitev na upravne enote v drugi polovici 17. stoletja predstavijo v svojih delih novigrajski škof Giacomo Filippo Tommasini, don Pietro Rossetti za tržaško škofijo in koprski škof Paolo Naldini.³ Njihovi opisi cerkvene uprave in pripadnosti župnij škofijam se med seboj dopolnjujejo in skladajo.

Težave nastopijo pri spoznavanju modela posvetne oblasti in upravno administrativnih enot ob razvejani lokalni samoupravi in očitni težnji beneškega senata za centralizirano upravo. Samouprava mest in ozemelj je izhajala iz njihovih statutov z volitvami svetov, centralizirano upravo pa je predstavljal od senata imenovani in delegirani podestat (načelnik), ki so ga običajno imenovali iz vrst domačih plemiških ali meščanskih družin. Podestat je ob imenovanju in nastopu službe dobil navdila in na koncu je o svojem službovanju podal napisana poročila.

Stanje posvetne oblastne organizacije v Istri in na otokih Cres in Lošinj je opisal škof Tommasini v prvi polovici XVII. stoletja.⁴ Poleg štirih mest je naštel šestnajst ozemelj in kaštelov (Milje, Izola, Piran, Umag, Rovinj, Vodnjan, Bale, Labin, Plomin, Lovreč, Dvigrad, Motovun, Oprtalj, Grožnjan, Buje in Buzet). Opisal je ustanovitev, sestavo in delovanje koprskega magistrata kot apelacijskega sodišča in upravljanje istrskih financ. Hkrati je opisal imenovanje podestato, trajanje mandatov, prihodke in regalije ter delovanje mestnih svetov in uradništva.

Posvetna oblastna organizacija proti koncu obstoja beneške republike je razvidna iz treh podrobnih poročil o številčnem stanju prebivalstva v Istri. Koprski podestat in kapetan Istre Paolo Condulmer, ki se je po opravljeni službi vrnil v Benetke, je 26. julija 1741 v prilogi poročila podal pregled o številu prebivalstva v štirih mestih, na devetih ozemljih ("terre") in v desetih kaštelih.

Teritorialni obseg mest, ozemelj in kaštelov je predstavljen za naštetimi vasmi.⁵ Kot ozemlja so navedeni: Milje, Izola, Piran, Umag, Vodnjan, Grožnjan, Oprtalj, Labin in Rovinj. Kašteli pa so bili leta 1741 naslednji: Lovreč, Bale, Dvigrad (Dvigrad in Kanfanar), Vižinada, Svetvinčenat, Završje, Momjan, Motovun, Pietrapelosa (sedaj Kostel) in Plomin. Na teritoriju mesta Pulje je omenjen kaštel Mutvoran. Barban z enajstimi vasmi nima opisanega pravnega statusa. Condulmerjevo poročilo ne navaja podatkov o kaštelih in vaseh v notranjosti Istre, ki so bili v upravni in vojaški pristojnosti rašporskega kapitana, ki je imel po letu 1511 sedež v Buzetu.

Na teritoriju mesta Koper je bilo 45 vasi (ville). Večino teh vasi je Condulmer v poročilu razdelil med štiri župnije (pieve) - Loka, Lazaret, Kubed in Krkavče - tako, da so vasi med seboj pomešane po njihovi pripadnosti koprski ali tržaški škofiji in vikariatom. Drugih župnij ne omenja.

V poročilu podestata in kapetana Paola Condulmerja je razvidna samoupravno zasnovana civilna oblast z upravnoteritorialnimi enotami, kakršne so se razvijale skozi stoletja. Centraliziran pogled na upravno in oblastno organizacijo celotnega ozemlja Serenissime pa predstavita dve anagrafski štetji prebivalstva.⁶ Anagrafi, ki jih hrani Marciana, so v celoti tiskani za prvo petletje 1766-

1 Terra ferma veneta "Memorie et osservazioni dello stato della Signoria di Venetia di terra ferma" - estratti di notizie da corti pubbliche riferentisi da vari territori per cura di qualche segretario, per gli anni 1561-1612, MSS Italiani, CL.7.N° 1187, Provenienza Contarini, Collocazione 8971, v Biblioteca Nazionale Marciana - Venezia

2 K. Spreitzhofer: Notranjeavstrijska centralna oblastva in uprava notranjeavstrijskih dežel do srede 18. stoletja, v: Priročniki in karte o organizacijski strukturi v deželah Koroški, Kranjski, Primorju in Štajerski do leta 1918, Zgodovinsko-bibliografski vodnik, Graz-Ljubljana, 1988, str.75

3 De commentarii storici-geografici della Provincia dell'Istria libri otto con appendice di monsig. Giacomo Filippo Tommasini vescovo di Cittanova, v: L'Archeografo Triestino, Raccolta di opuscoli e notizie per Trieste e per Istria, vol.IV., Trieste, 1837 (dalje A.T.); Prospero Petronio: Memorie sacre e profane dell'Istria, Trieste, 1968; Corografia di Trieste, suo territorio e diocesi per don Pietro Rossetti sacerdote triestino scritta nell'anno 1694, v: A.T., N.S. vol.III., Trieste, 1872-1875; Paolo Naldini: Corografia ecclesiastica o sia descrizione della città, e della diocesi di Giustinopoli detto volgarmente Capo D'Istria, Venezia, 1700

4 G. F. Tommasini, o.c., str.137-144

5 Tomaso Luciani: La popolazione dell'Istria veneta 1741, v: La Provincia dell'Istria, Capodistria, 1876, a.6, str.1056-1058

6 Anagrafi di tutto lo stato della serenissima republica di Venezia comandata dell' ecc^{mo} senato co' suoi decreti ed eseguita del' magistrato

1770, za drugo petletje 1771-1775 pa so odtisnjene samo tabele, numerični podatki o številčnem stanju in strukturi prebivalstva, podatki o gospodarski dejavnosti in živalskem fondu pa so vpisani ročno.

Anagrafi 1766-1770 so bili doslej v literaturi omenjeni le dvakrat,⁷ v samostojni razpravi pa le enkrat. V anagrafi so navedene naslednje upravne enote: podestarije Kopra, sodni okoliš (giurisdizione) Kopra, kašteli Rašpor in teritorij Buzeta. Oba popisa sta bila opravljena po župnijah, ki so spadale pod upravo Kopru podrejenih podestarij (komunov mest, ozemelj in kaštelov), teritorija in sodnega okoliša.

V peti knjigi anagrafov z naslovom Provincia di Capo d'Istria, sue podestarie e giurisdizioni je podan naslednji opis uprave: provinco Istro s sedežem sodne in vojaške oblasti (con reggimento) v Kopru, v katerem je bil tudi sedež province, je vodil plemič (nobil uomo) z naslovom podestat in kapetan. Imenoval ga je beneški senat za dobo šestnajst mesecev, podrejena pa sta mu bila dva svetovalca, prav tako plemiča in tudi imenovana za dobo šestnajstih mesecev. Svetovalca sta upravljala blagajno province in davčne prihodke (camera fiscale). Vsi trije skupaj so sestavljali pritožbeno sodišče v Istri, ki je odločalo na drugi stopnji o civilnih in kazenskih zadevah.⁸

Koprskemu podestatu in kapetanu je bilo podrejenih šestnajst uprav (sedici reggimenti subordinati) brez davčnih uprav (senza camera). V vseh so bili imenovani plemiči z nazivom podestat, s sedeži v navedenih podestarijah. Njihov pravni položaj je bil nekoliko različen, poleg tega da so bili imenovani za različno dobo, je zanje lahko veljala tudi prepoved ("contumacia") opravljanja iste funkcije v naslednjih štirih letih; ob časovni omejitvi mandata je bila torej dopuščena reelekcija za isto dolžnost prej kot v štirih letih. Za nikogar med njimi pa ni bila predvidena "pena", to je izključitev iz mestnega sveta in denarna globa za tistega, ki bi odklonil opravljanje dolžnosti oziroma službo podestata ali svetovalca. Sedeži podestatorov so bili v Miljah skupaj s kaštelanom, oba sta bila imenovana za 16 mesecev brez "kontumaca", prav tako tudi podestat v Izoli, Umagu, Novigradu, Poreču, Vodnjanu, Pulju, Grožnjanu in Balah. V Rovinju in Piranu sta bila podestata imenovana za 16 mesecev, vendar s štiriletno prepovedjo ponovnega opravljanja te

funkcije (con contumacia). V Labinu, Oprtlju, Bujah in Lovreču so bili podestati imenovani za 32 mesecev brez "kontumaca", v Motovunu pa za 32 mesecev, vendar s "kontumacem". Pod civilno upravo, sodno in vojaško oblast koprskega podestata so spadali tudi teritorij Kopra (delno ali v celoti dvajset podeželskih župnij) in sodna okoliša Barban in Dvigrad.

Pod vojaško in sodno oblast kapetana Rašporja s sedežem v Buzetu je spadalo ozemlje Buzeta z dvanajstimi vaškimi komuni⁹ in šestimi kašteli: Buzet, Hum, Roč, Draguč, Vrh in Sovinjak.¹⁰ Upravo kapetanata (reggimento) je imel plemič, imenovan za 32 mesecev brez omejitve opravljanja iste funkcije v naslednjih štirih letih. V Buzetu je bila tudi od Kopra ločena davčna uprava z blagajno.

V prvi knjigi anagrafov so podatki za otoka Cres in Lošinj, ki ju je upravljal grof (conte di Cherso), imenovan za 24 mesecev brez "kontumaca". Podrejen je bil generalnemu providurju Dalmacije.

Tako centralizirano zasnovana organizacija beneške oblasti in teritorialnih enot ne ustreza popolnoma stoletje starejšemu Tomassinijevemu opisu¹¹ delovanja magistrata oziroma apelacijskega sodišča v Kopru za vso Beneško Istro in kvarnerska otoka. Tommasini navaja štiri mesta in šestnajst podestatorov na ozemljih in kaštelih, podrejenih koprskemu podestatu in kapitanu; razlike so le v opisu imenovanja podestatorov v Istri, v opisih njihovih mandatov in njihovih službenih prihodkov. Kaštel Plomin izgubi svojega podestata in je podrejen podestatu v Labinu, na novo pa sta se uveljavili obe sodni jurisdikciji Barban in Dvigrad. Vsekakor so nastale spremembe v centralizaciji sodstva in pokrajinske uprave, povezane z reformami koprskega podestata in kapetana Lorenza Parutta, ki je v letih 1756 in 1757 izdal zbirko zakonov in dukalov za dobro upravljanje Istre.¹²

Vojaški pomen rašporskega kapetanata je upadel, njegova oblast je bila omejena le na ozek pas ozemlja ob pazinski grofiji, drugi kašteli pa so prešli pod upravo koprskega podestata in kapetana. V preteklosti je kapetan Rašporja z veliko obsežnejšo avtonomno vojaško oblastjo na strateško pomembnem hribovitem območju v notranji Istri pomenil hkrati nevarnost za Reko, tedanjo ogrsko luko, in grozil, da odvzame avstrijskemu go-

eccellentissimo de' signori Deputati ed Aggiunti sopra la provision del denaro divisa in cinque volumi. Volume quinto. MDCCLXVIII Stampate nella ducale stamperia di Venezia per li Figliuoli del: Z. Antonio Pinelli, (dalje anagrafi v.5), LXXI. 2-35845. 166-D-5 Biblioteca nazionale di San Marco Venezia

7 B. Benussi: Parenzo nell'evolo medio e moderno, str.200, v: Atti e memorie della Società istriana di archeologia e di storia patria (dalje AMSI), vol.XXVI, Parenzo, 1910. K. J. Beloch: Bevoelkerungsgeschichte Italiens III, Berlin, 1961, str.28 in dalje; G. Netto: L'Istria veneta nell'anagrafe del 1766, str.225-256, v: AMSI, vol.XXIII della N.S., Trieste, 1975; M. Pahor v ocene in poročila AMSI vol.XX-XXIV della NS, v: Slovensko morje in zaledje, Koper, 1977, str.207-208

8 J. Žontar: Uprava Štajerske, Koroške, Kranjske in Primorja 1747/48 do 1848, v: Priročniki in karte o organizacijski strukturi v deželah Koroški, Kranjski, Primorju in Štajerski do leta 1918, Zgodovinsko-bibliografski vodnik, Graz-Ljubljana, 1988, str.84; M. Pahor: Nastanek apelacijskega sodišča v Kopru, v: Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino, letnik VI., št.2, Ljubljana, 1958, str.73-80

9 Anagrafi v.5, str.336

10 Anagrafi v.5, str.332

11 G. F. Tommasini, o.c., str.137-141

12 M. Pahor, o.c., str.80. Pahor samo nakaže spremembe in napove posebno razpravo, ki je ni objavil.

spostvu pazinsko grofijo.¹³ Poleg tega pa je imel tudi oblast nad novimi naseljenci ob meji.

Prav tako se je zmanjšal pomen kaštelov ob dolini reke Mirne in v južni Istri. Kašteli od doline reke Mirne do Pulja,¹⁴ nad katerimi je imel nadzor - skupaj z oblastjo nad doseljenci - puljski providur in grof, se ne omenjajo že od leta 1741. Vojaška in sodna pooblastila puljskega grofa nad kašteli so pripadla poveljstvu in sodstvu koprškega podestata in kapetana, v mestu Pulju pa je bil imenovan podestat. Kašteli, ki jih v poročilu leta 1741 omenja podestat in kapetan Condulmer, so bili pripojeni k podestarijam ali pa so sami kašteli v anagrafi omenjeni kot podestarije s podestati. Kašteli Vižinada, Svetvinčenat in Završje, ki so bili leta 1741 še posebne enote s teritoriji, so bili po navedbi v anagrafi 1766-1770 podrejeni podestatu v Poreču. Kaštel Plomin je bil pripojen in podrejen podestatu v Labinu, kaštel Momjan podestatu v Oprtlju. Kašteli Buje, Motovun, Lovreč in Bale so dobili podestate in so postali podestarije, podrejene koprskemu podestatu in kapetanu. Kaštel Dvigrad, ki je opustel zaradi kuge v letu 1631 in ga že Condulmer v poročilu povezuje s Kanfanarjem, je postal koprski sodni okoliš.¹⁵

Mesto Koper je bilo prestolnica province in sedež škofije in je po anagrafskem viru obsegalo eno župnijo.¹⁶ Dejansko pa je bil to stolni kapitelj, ki so mu pripadale župnije: Rižana, Koštabona, Pomjan in Tinjan, poleg tega pa tudi del dohodkov izolskega kolegialnega kapitlja.¹⁷

Teritorij Kopra,¹⁸ to je, okolica pod mestno upravo, je bil razdeljen na 20 popisnih enot. Enota za popis prebivalstva je obsegala eno župnijo, če je le-ta imela svoj sedež na koprskem ozemlju. Vsaka župnija je obsegala en ali več vaških komunov, katerim so načelovali župani. Upravne in cerkvene meje se niso pokrivalo, saj je ozemlje Kopra pripadalo kar štirim škofijam: koprski, novigrajski, poreški in tržaški.

Anagrafi v tabelah upoštevajo to dvojnost upravnih enot vaških komunov (za "comune" je bil v starejših virih uporabljen izraz villa) in župnij, ki pa jih ne razdelijo po škofijski pripadnosti. Koprski škof Naldini poleg župnij kapitlja: Rižane, Koštabone, Pomjana in Tinjana, navaja na koprskem teritoriju še dva vikariata koprške škofije.

Vikariatu Krkavče¹⁹ so bile podrejene župnije Krkavče, Šmarje, Pomjan, Koštabona, Kaštel in Korte nad Izolo. Župniji Kaštel²⁰ in Korte²¹ nista bili na teritoriju in pod neposredno upravo Kopra. Vikariatu Kubed²² so bile podrejene župnije: Kubed, Sočerga, Truške, Marezige, Sv. Anton, Tinjan, Dekani in Rižana.

Ozemlje enega vaškega komuna so obsegale župnije Tinjan, Dekani, Koštabona, Marezige, Pomjan in Sv. Anton (Pridvor). Komuni Krkavče, Padna, Nova vas in Sv. Peter (Raven) so bili v župniji Krkavče. Župnija Kubed je obsegala komune Kubed, Gračišče, Dol in Hrastovlje. V župniji Šmarje sta bila dva komuna: Šmarje in Gažon. Komuni Truške, Trsek, Popetre, Lopar, Zabavlje, Boršt in Labor so bili v župniji Truške. V župniji Rižana sta bila komuna Rižana in Škofije. Komuna Movraž in Trebeše sta v tabeli anagrafov prikazana ločeno, vendar sta spadala v župnijo Sočerga.

K novigrajski škofiji sta po zapisih škofa Tommasinija pripadali od koprškega teritorija župnija Šterna v celoti, deloma pa tudi župnija Momjan.²³ Župnija Šterna je obsegala poleg komuna Šterna tudi komune Kuberton, Topolovec in Gradin. Trije komuni: Sorbar, Merišče in Skorušica so bili momjanska kaplanija. Anagrafi v tabeli prikažejo Sorbar ločeno od drugih dveh komunov v kaplaniji.

V poreško škofijo je spadala župnija Fontana med Vrsarjem in Porečem. Ta vas je bila fevd grofov Borisi in je spadala tudi pod njihovo sodno pristojnost. Anagrafi jo označujejo kot vaški komun in jo navajajo na koncu tabele koprškega teritorija.²⁴

Tržaška škofija je vsaj do jožefinskih cerkvenih reform, ko so bile škofijske meje usklajene z deželnimi in okrožnimi mejami, imela na koprskem ozemlju dve župniji: Osp in Loka. Tržaški pa je bil tudi bužetski kapitelj, kateremu je bil na koprskem ozemlju podrejen komun Rakitovec. Župniji Osp sta na koprskem teritoriju pripadala komuna Osp in Gabrovica, ostali del župnije je bil na miljskem teritoriju. Župnija Loka je obsegala komune Loka, Rožar, Bezovica, Podpeč, Zanigrad in Zazid.²⁵

Podrobno je opisan potek meje med avstrijskim in beneškim delom Istre v zborniku Kraški rob in Bržanija.²⁶

13 G. Netto, o.c., str.228; G. F. Tommasini, o.c., str.139

14 G. F. Tommasini, o.c., str.139

15 Anagrafi v.5, str.274-275,292-293,301-315

16 Anagrafi v.5, str.240

17 P. Naldini, o.c., str.120,124

18 Anagrafi v.5, str.243,244

19 P. Naldini, o.c., str.416 in dalje

20 P. Naldini, o.c., str.439

21 P. Naldini, o.c., str.437-438

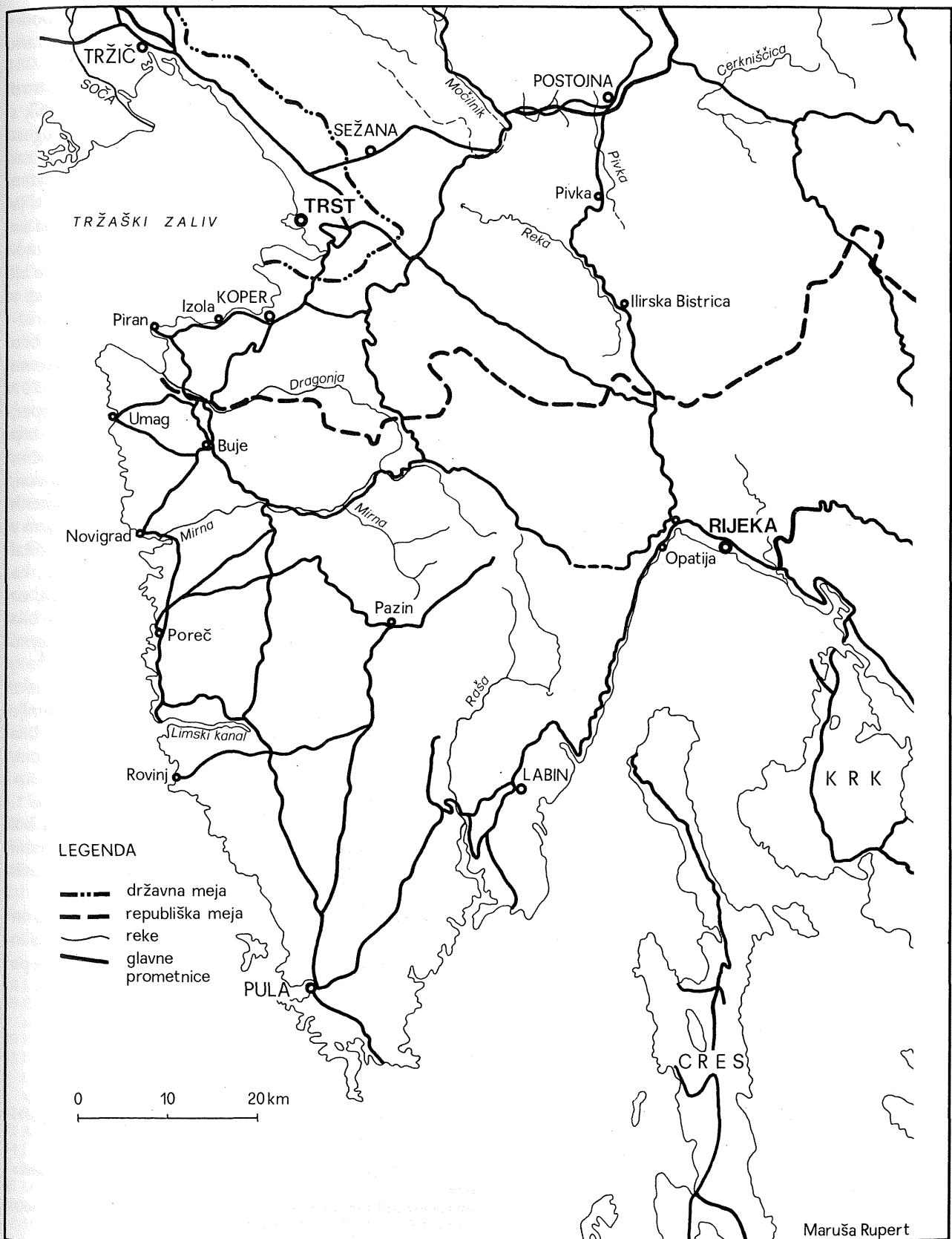
22 P. Naldini, o.c., str.369 in dalje

23 G. F. Tommasini, o.c., str.282-292,259,264,266

24 G. F. Tommasini, o.c., str.404; G. D. Brodmann: Memorie Politico-economiche della citta e territorio di Trieste della penisola d'Istria, della Dalmazia fu Veneta di Ragusi e del'Albania, ora congiunti all'austriaco impero, Venezia, 1821, str.139

25 P. Rossetti, o.c., str.40

26 D. Darovec: Od prihoda Slovanov do propada Beneške republike 1797, v: Kraški rob in Bržanija, Koper, 1990, str.54,55

Južna Primorska z Istro

Ozemlje podestarije Milje²⁷ je obsegalo poleg župnije Milje tudi komun Mačkovelje. Rossetti pri opisu tržaške škofije in župnije Osp navaja, da je k župniji poleg Gabrovice in Ospa pripadalo tudi miljsko območje Mačkovelj, Korošcev (Sv. Barbara), Plavij in komenda malteškega reda pri Solinah (Sv. Klement).

V ozemlje podestarije Izola²⁸ je bil ob Izoli vključen še vaški komun z župnijo v Kortah, ki je bila podrejena vikariatu v Krkavčah. Vikariat koprške škofije s kolegialnim kapitljem v Izoli je upravljala izolsko župnijo.

Piranski komun z ozemljem od Strunjana do Sečovelj in vaška komuna Kaštel in Savudrija so bili piranska podestarija.²⁹ Koprski škofiji, piranskemu vikariatu in kapitlju pripadala župniji Piran in Savudrija, medtem ko je bila kuracijska župnija Kaštel vključena v vikariat Krkavče.³⁰

V avstrijski del Istre so od današnjega ozemlja občine Koper spadali le Socerb, Kastelec in Crnotiče v župniji Dolina, ki je spadala v tržaško škofijo. Črni Kal pa je spadal v župnijo Loka, ki je bila večinoma na koprskem ozemlju in je tudi spadala v tržaško škofijo.³¹

Koprski notar Giuseppe Lugnani je 24. januarja 1782 v prisotnosti po imenu navedenih županov petintridesetih vasi (ville), ki so predstavljali njihove komune (*...li quali facendo come capi rappresentanti li rispettivi loro Comuni...*), poslal v Benetke sporočilo o izvolitvi njihovega zastopnika.³² Niso bili prisotni predstavniki vasi iz župnije Krkavče, ki je bila fevd grofov Rotta, pa tudi ne zastopniki vasi iz drugih manjših fevdov.

Leta 1788 so z jožefinskimi reformami preuredili škofijske meje tako, da je tržaška škofija obsegala avstrijsko Istro, koprski škofiji je bil priključen miljski kolegialni kapitelj in župniji Osp ter Loka, umaški kolegialni kapitelj je bil priključen novigrjski škofiji, buzetski kolegialni kapitelj z dekanijo pa poreški škofiji.³³

UPRAVA ISTRE V ČASU PO PROPADU BENEŠKE REPUBLIKE IN V ČASU ILIRSKIH PROVINC

Na prehodu iz XVIII. v XIX. stoletje so se meje in ozemeljska pripadnost Istre zaradi Napoleonovih os-

vajalnih vojn pogosto menjavale. Z mirovnim sporazumom v Campoformiu leta 1797 sta si Avstrija in Francija razdelili ozemlje Beneške republike.

Avstrijci so leta 1797 ustanovili za bivšo beneško Istro začasno vlado - magistrat, ki jo je vodil predsednik s sedežem v Kopru, ki je bil hkrati tudi predsednik drugostopenjskega apelacijskega sodišča.³⁴ Leta 1800 so začasno združili kazensko sodstvo v Istri pri kazenskem sodišču v Poreču. Začasne uprave z magistratom, ki je ohranjala posebnost koprškega podestata in kapitana ter dveh svetovalcev v beneški dobi, čeprav z drugim uradnim nazivom, je bilo konec leta 1803. Obnovljen je bil tržaški gubernij s sedežem v Trstu, ki je začel delovati v začetku leta 1804. Koper je postal sedež istrskega okrožnega glavarstva, civilno in kazensko sodstvo pa je bilo podobno kot v ostalih deželah podrejeno apelacijskemu sodišču v Celovcu. Lokalna uprava je bila od leta 1797 do decembra 1805 razdeljena na velike občine: Koper, Piran, Poreč, Rovinj, Pulj, Labin in Buzet, v katerih so bila prvostopenjska civilna sodišča, in dvanajst malih občin: Milje, Izola, Umag, Novigrad, Buje, Grožnjan, Motovun, Lovreč, Vrsar, Oprtalj, Bale, Vodnjan in Plomin, v katerih so bili samo sumarni sodniki.³⁵ V primerjavi s stanjem v beneški dobi so bile te občine podestarije, Buzet je postal občina in položaj kapitana Rašporja je bil ukinjen, na novo je bila vpeljana občina Vrsar. Avstrijska Istra, za katero se je uporabljalo tudi ime Pazinska grofija, je bila okrožni komisariat in je bila priključena postojanskemu okrožnemu glavarstvu in ljubljanskemu guberniju.³⁶

Po avstrijskem porazu pri Slavkovu leta 1805 je z mirom, sklenjenim v Bratislavi, Avstrija izgubila ozemlje bivše Beneške republike. Tržaškemu guberniju je bila odvzeta nekdanja beneška Istra in izročena Francozom, ki so imenovali samo funkcionarje začasne vlade - magistrata v Kopru.³⁷ Po priključitvi bivše beneške Istre 1. maja leta 1806 Napoleonovi Kraljevini Italiji sta bili uvedeni upravna ureditev in zakonodaja po enotnem italijanskem vzoru. S tem je prenehala veljavnost mestnih statutov in samouprave komunov.

Departma Istra je bil ustanovljen 1. maja 1806 in razdeljen na dva distrikta: Koper in Rovinj. Civilno in kazensko sodišče je bilo v Kopru, apelacijsko sodišče pa

27 Anagrafi v.5, str.253

28 Anagrafi v.5, str.256

29 Anagrafi v.5, str.259

30 P. Naldini, o.c., str.262,439

31 G. F. Tommasini, o.c., str.540; P. Rossetti o.c., str.40

32 Slovenski župani iz koprške okolice volijo svojega predstavnika v Benetkah, v: Istrski zgodovinski zbornik, leto I., Koper, 1953, str.230-231; o fevdalnih gospodstvih v G. F. Tommasini, o.c., str.257-303, in G. D. Brodman, o.c, str.139,140

33 J. Žontar, o.c., str.91

34 J. Žontar, o.c., str.78,80,84-85; G. d. Brodmann, o.c., str.127; J. Polec: Kraljestvo Ilirija, Ljubljana, 1925; P. Kandler: Geografia amministrativa d'Istria, Dell'Istria cosi detta veneta, str.151-152, L'Istria, 1846, N° 38-39

35 G. D. Brodmann, o.c., str.127; P. Kandler: Geografia amministrativa d'Istria, Ripartizione territoriale dell'Istria gia detta Austro-Veneta, str.160, L'Istria, 1846, N° 40

36 J. Žontar, o.c., str.79

37 J. Žontar, o.c., str.79-80; G. Marušič: Koper v času Napoleona 1805/6-1813, v: Kronika, let.37, št.1-2, Ljubljana, 1989, str.58; Storia della legislazione civile nell'Istria, str.256-259, L'Istria, 1847, N° 63-64

v Benetkah za celotni departma,³⁸ nižja sodišča pa so bila v sedmih kantonih. Koprski distrikt je bil 1. maja 1807 razdeljen na štiri kantone: Koper, Piran, Buzet in Poreč,³⁹ v Istri pa je bilo ustanovljenih 22 občin.

Občine v koprskem kantonu so bile Koper, Milje in Izola, v piranskem Piran, Buje, Umag, Grožnjan in Novigrad, v kantonu Buzet pa Buzet in Oprtalj. Spremenili so se teritorialni obsegi občin Koper, Milje, Izola in Piran.⁴⁰ Milje so od koprške občine pridobile Oltro, Škofije, Osp in Gabrovico. Izola je povečala svoj teritorij na račun Kopra za vasi Sv. Peter, Padna in Albučan. Piranska občina je izgubila Kaštel, ki so ga pridobile Buje, vendar so ga že leta 1811 vrnile Piranu.

Po francoski zmagi pri Wagramu je z mirom v Schönbrunnu Avstrija izgubila ozemlje, na katerem je Napoleon 14. oktobra 1809 izoblikoval Ilirske province s sedežem v Ljubljani. Z ustanovitvijo Ilirskih provinc (Provinces Illyriennes tudi Provinces d'Illyria)⁴¹ in s priključitvijo departmaja Istra provincam januarja 1810 je nastala nova Provinca (intendanca) Istra, ki je obsegala Trst z okolico, del Goriške, bivšo beneško Istro in tudi bivšo avstrijsko Istro. Istra je bila razdeljena na štiri distrikte (subdelegacije): Gorica, Trst, Koper in Rovinj.⁴²

Distrikt je bil razdeljen na sodne kantone. To so bili sodni okraji z mirovnimi sodniki za civilne zadeve manjše vrednosti in prekrške. V koprskem distriktu so bili ustanovljeni štirje kantoni: Koper, Piran, Buzet in Rovinj. Druge občine so ostale v mejah iz leta 1807, razen spremembe pri piranski občini, ki ji je bila vrnjena vas Kaštel in odvezeta Bujam. Spremembe so že junija 1811 v kantonu Pazin, nato je bila 3. novembra 1811 ustanovljena občina Draguč v kantonu Buzet, odcepljena pa mu je bila občina Bale, ki je pripadla rovinjskemu kantonu.⁴³

Civilna in kazenska sodišča so bila v Gorici, Trstu in Rovinju. V kazenskem postopku je nastopil pred sodiščem državni pravdnik (tožilec). Apelacijsko sodišče je bilo v Ljubljani.⁴⁴ Leta 1811 so Francozi v Ilirskih provincah uvedli tudi večino francoske civilne zakonodaje. Patrimonialno sodstvo je z uvedbo državnih zakonov in sodišč prenehalo delovati.

Lokalne upravne enote so bile občine - komune (*arrondissements de communaux*), ustanovljene po zgledu francoskih mairij. Njihov obseg je razviden iz popisa prebivalstva leta 1811, objavljenem v uradnem listu vlade Ilirskih provinc.⁴⁵ V arhivu glavnega intendanta Ilirskih provinc so ohranjeni spisi o upravni razdelitvi in obrazci za popis prebivalstva,⁴⁶ po katerih je bilo štetje prebivalstva verjetno tudi izvedeno.

Miljski občini, ki je obsegala ozemlje nekdanje podestarije Milje s komunom Mačkovlje, je bilo pridruženo območje župnije Osp s Hrvatini, Elerji, Korošci, Božiči, Plavjami, nadalje komun Škofije in samostanski posesti Ankaran in Valdoltra.

Izolska občina je imela večji ozemeljski obseg kot podestarija v beneški dobi, priključeni sta ji bila Sv. Peter (Raven) in Padna.

Piranska občina je ohranila svoj nekdanji obseg podestarije od Strunjana do Kaštela s precej širokim pasom ozemlja do vključno Montrina, Marije na Krasu, Valice, Frančeskije in Borozije s Savudrijo.

Koprška občina je v dobi Ilirskih provinc obsegala ob popisu prebivalstva leta 1811 skupno sto štirinšestdeset vasi in zaselkov v njenem takratnem obsegu. To je bilo ozemlje brez območja od Ankarana do Korošcev, Plavij, Zgornjih Škofij, Ospa in Gabrovice, kar je bilo priključeno miljski občini. Vir navaja, da je potekala meja koprške občine tako, da so ji pripadala naselja Lazaret (Bertoki), Dekani, Četrta Škofija, Rombi, Kolombar, Tinjan, Urbaneci, Rožar, Podpeč, nato je tekla po stari avstrijsko-beneški meji, vključujoč Zazid, Movraž, Movraške Dvore, Trebeše, Koromače, Hrvoje, Močunige, Škrliče, Butore, Šterno, Filarijo, Gomilo, Krug, Kremenje preko reke Dragonce do Krkavč in Nove vasi ter na staro mejo z Izolo.

V buzetsko občino in kanton Buzet so spadale vasi Abrami, Mlini, Tuljaki, Sokoliči, Peraji, Karli, Maršiči, Šeki, Olika, Zonti, Pregara, v občino Oprtalj pa vasi Gradin in Antonci.

Taka uprava se je ohranila do leta 1813, ko ja Avstrija zasedla Ilirske province in obnovila tržaški gubernij. S prvim pariškim mirom 30. maja 1814 je celotno ozemlje provinc pripadlo Avstriji.

38 J. Žontar, o.c., str.86; G. Marušič o.c., str.59 navaja apelacijsko sodišče tretje stopnje v Milanu

39 G. Marušič, o.c., str.60; G. Netto: Istria il 15. luglio 1807, v: AMSI vol.XXVI della N.S., Trieste, 1978, str.255-270; G. Netto: Organizzazione amministrativa e vita nell'Istria napoleonica, v: AMSI vol.XXXII della N.S., Trieste, 1984, str.333-360

40 P. Kandler: Geografia amministrativa d'Istria, Ripartizione territoriale dell'Istria italyca, str.163-165. L'Istria, 1846, N° 41-42

41 F. Zwitter: Postanek političnega ilirizma in ustanovitev Ilirskih provinc, str.119-182; Napoleonove Ilirske province, str.205-217, v: F. Zwitter: O slovenskem narodnem vprašanju, Izbral, uredil in spremno besedo napisal Vasilij Melik, Ljubljana, 1990; V. Melik: Ilirske province v slovenski zgodovini, v: Zgodovinski časopis, let.40, št.4, Ljubljana, 1986, str.423-429

42 P. Kandler o.c., str.165, L'Istria, 1846, N° 41-42

43 Arhivi teritorialnih organov oblasti 1809-13, fasc.64; Občine fol.350, v Arhivu Slovenije v Ljubljani

44 J. Žontar, o.c., str.86; G. D. Brodmann o.c., str.128; navaja, da sta bili civilni prvostopenjski sodišči v Kopru in Poreču, kazensko pa samo v Kopru

45 Le Telegraphie officiel 1812 N° 6,7 v Knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani

46 Arhivi teritorialnih organov oblasti 1809-13, fasc. 64; Občine fol.349 in 350, v Arhivu Slovenije v Ljubljani; Arhivi teritorialnih organov oblasti 1809-13, Arhiv intendanta za Istro, fasc.1, Splošna uprava-statistika. Vložen je spis datiran z 2.XII.1809 in sporoča o predvidenem štetju prebivalstva. Arhiv intendanta za Istro, fasc.1, Splošna uprava-popis prebivalstva. Vloženi so trije obrazci: M1, M2 in M3. P. Kandler: Ripartizione territoriale dell'Istria Italyca, Composizione di comuni moderna, (navaja tudi sodno organizacijo, brez navedbe virov) v: L'Istria, N° 41-42, 1846

UPRAVNA RAZDELITEV ISTRE V PREDMARČNI
DOBI IN V ČASU DO KONCA HABSBURŠKE
MONARHIJE

Po Napoleonovem porazu pri Leipzigu 1813 so Avstrijci vkorakali v Ilirske province in Istra je postala ponovno avstrijska. Obnovljeni tržaški ali primorski gubernij je bil razdeljen na tri okrožna glavarstva s sedeži v Gorici, Trstu in na Reki.⁴⁷ Na začetku je bila ohranjena francoska podržavljena uprava z bolj sistematično zaokroženimi upravnimi mejami. Leta 1814 ustanovijo okrajne komisariate. V tržaškem ali istrskem okrožju, ki je mejilo z reškimi na reki Raši, je bilo 10 komisariatov. Poleg koprškega so bili komisariati v Piranu, Bujah, Motovunu, Buzetu, Poreču, Rovinju, Vodnjanu, Pulju in na Socerbu (fünfenberško gospostvo). Reško glavarstvo pa je imelo devet komisariatov, od katerih je bil labinski na ozemlju bivše beneške Istre, komisariati Krk, Cres in Lošinj so bili na kvarnerskih otokih, Lovran, Pazin, Podgrad, Kastav in okrajna gosposka Belaj pa na ozemlju stare avstrijske Istre in Kranjske.⁴⁸

Avstrija je uradno na ozemlju nekdanjih Ilirskih provinc ustanovila kronovino Kraljestvo Ilirija (Koenigreich Illyrien), vendar se je to ime zelo redko uporabljalo.⁴⁹ Od 1.IX.1816 je h Kraljestvu Ilirija pripadalo tudi ozemlje civilne Hrvatske brez Vojne krajine, zato je bilo pri tržaškem guberniju ustanovljeno okrožno glavarstvo v Karlovcu.⁵⁰ Hrvatska z Reko je bila nato 1.VII.1822 odcepljena od Kraljestva Ilirija in priključena k Ogrski, Kvarnerski otoki Krk, Cres, Lošinj in nekaj manjših otokov pa je ostalo pri istrskem okrožju. Za vzhodno Istro je bilo ustanovljeno namesto reškega novo okrožje v Pazinu z okrajnimi komisariati Volosko, Krk, Cres, Lošinj, Labin, Pazin, Belaj, Kastav in Podgrad. Sedež podgrajskega komisariata je bil v Lipi.⁵¹ Leta 1825 tržaški gubernij skrčijo na goriško in pazinsko okrožje, mesto Trst z okolico pa postane posebna upravna enota. Leta 1832 so ukinili komisariat Kastav in ga razdelili med Volosko in Podgrad.⁵² Prav tako je bil ukinjen komisariat Socerb in pripojen deloma koprskemu, deloma podgrajskemu okraju.

Reorganizacija sodstva je bila opravljena po majskem patentu, 1. julija 1816, z ukinitvijo začasnih sodišč. Ustanovljeno je bilo prvostopenjsko civilno in kazensko sodišče v Rovinju za osem komisariatov glavarstva, le iz koprškega okraja so hodili na prvostopenjsko sodišče v Trst, ker je bilo tako bliže.⁵³ Ukinjeno je bilo fevdalno patrimonialno sodstvo nad podložniki na trinajstih gospostvih bivše beneške Istre. Civilni in kazenski sodišči v Poreču in Trstu sta bili pristojni tudi za privilegirane osebe, to je, za plemstvo in duhovščino. Prvostopenjsko sodišče je bilo tudi na Reki, kjer je bilo skupno apelacijsko in kazensko sodišče za primorski gubernij do leta 1822, ko je postal Celovec ponovno notranje avstrijsko-primorsko apelacijsko sodišče. Okrajni komisariati so bili vključeni v sodstvo tako, da so opravljali nekatera predhodna preiskovalna dejanja. Vse od leta 1823 pa do 1848 je bilo poreško sodišče pristojno za 13 okrajev (Buje, Poreč, Rovinj, Vodnjan, Pulj, Krk, Cres, Lošinj, Labin, Belaj, Pazin, Motovun in Buzet). Okraji Volosko, Podgrad, Koper in Piran pa so spadali pod prvostopenjsko sodišče v Trstu.⁵⁴

Avstrijci so francoske upravne občine (arodissements communaux) spremenili v glavne občine z nadžupani in podobčine.⁵⁵ Glavnih občin je bilo v Istri šestinštirideset, podobčin pa 380. Nadžupane so imenovali okrajni komisariji.

Koprski okrajni komisariat sta sestavljali dve glavni občini - Koper in Milje - z mejami, določenimi že leta 1807 in nato potrjenimi leta 1814.⁵⁶ Podobčine Tinjan, Sv Anton, Boršt, Krkavče, Koper, Koštabona, Kubed, Hrastovlje, Dekani, Gažon, Lazaret ali Rižana, Loka, Marezige, Šmarje, Pomjan, Podpeč, Rožar, Truške in Zazid so bile na ozemlju glavne občine Koper. Miljsko glavno občino pa so sestavljale podobčine Mačkovlje, Gabrovica, Hribi, Osp, Plavje, Škofije, Milje in Vale (Sv. Jernej, Valdoltra in Ankaran).

Piranski okraj sta sestavljali le glavni občini Izola, ki je do leta 1814 bila v koprskem kantonu, in Piran. Glavna občina Izola je bila razdeljena na podobčine Izola, Korte in Padna-Sv. Peter. Glavna občina Piran je bila razdeljena na podobčine Piran, Savudrija in Kaštel.⁵⁷ Piran-

47 Gubernijski arhiv za leto 1814, spis 15913 (pri 8174) tek. št. fasc. 558, Ausweis - Ueber die Bezirke und die Gerichtsbarkeiten, welche in Oesterreichischen Kuestenlande unter dem Gouvernement o Triest nach dem Hof Commission - Betrage befindlich seyn werden, v Arhivu Slovenije v Ljubljani; priložen je tisk: Alphabetisches Verzeichniss der Staedte, Maerkte und Doerfer in Gebiethe des K.K. Illyrisch-Kuesten-Guberniums, Triest 31. Oktober 1818

48 B. Stulli: Istarsko okružje 1825- -1860, Pazin - Rijeka, 1984, str.8; J. Žontar, o.c., str.88; G. d. Braodmann, o.c., str.128

49 J. Polec: Kraljestvo Ilirija, Ljubljana, 1925

50 Tafeln zur statistik der Oesterreichischen Monarchie III.-ter Jahrgang 1830, Wien im November 1831, str.618-621, knjiga I; Koenigreich Illyrien, 1824; J. Žontar, o.c., str.80

51 B. Stulli, o.c., str.8; L'Istria, 1846, N°38-39

52 B. Stulli, o.c., str.18

53 G. d. Brodmann, o.c., str.128-139. Brodmann piše, da je sedež okrožnega glavarja za bivšo beneško Istro samo začasno v Trstu.

54 B. Stulli, o.c., str.19-20

55 F. Zwitter: Socialni problemi..., o.c., str.191; F. Gestrin - V. Melik: Slovenska zgodovina od konca osemnajstega stoletja do 1918, Ljubljana, 1966, str.44-47; B. Grafenauer: Zgodovina slovenskega naroda, V. zvezek; Ljubljana, 1974, str.214-220; B. Stulli, o.c., str.8

56 L'Istria, N° 47-48, 1846, str.190,191

57 L'Istria, N° 49-50, 1846, str. 239-240

skemu glavarstvu so bile leta 1814 odvezete občine Buje, Umag in Novigrad, ki so skupaj z glavno občino Grožnjan sestavljale novi okrajni komisariat v Bujah. Glavno občino Buje so oblikovale podobčine Buje, Momjan, Merišče, Brda s Sorbarjem, Krasica, Triban in Karšete. Podobčine Grožnjan, Nova vas, Završje, Kostanjica, Šterna in Kuberton so sestavljale glavno občino Grožnjan.

Motovunski komisariat je obsegal občine Motovun, Oprtalj in Vižinada.⁵⁸ V glavni občini Oprtalj so bile podobčine Oprtalj, Gradin, Zrenj, Cepiči in Topolovec. Okrajni komisariat Buzet je leta 1814 obsegal glavni občini Buzet in Draguč.⁵⁹ Podobčine Buzet, Brgudac, Črnica, Dane, Lanišče, Rakitovec, Roč, Salež, Slum, Sočerga, Trstenik, Svi Sveti, Movraž in Sovinjak so sestavljale glavno občino Buzet.

Do leta 1832 je bila kot okrajni komisariat imenovana tudi gosposka Fünfenberg z glavnima občinama Dolina in Materija. Dolina je nato pripadla koprskemu komisariatu, Materija pa podgrajskemu. Dolinsko glavno občino so sestavljale podobčine Boljunec, Boršt, Črni kal, Črnotiče, Dolina, Draga, Gročana, Ocizla, Prebeneg, Prešnica, Ricmanje in Socerb.⁶⁰

Zemljiški kataster so v Istri pričeli pripravljati z izmero zemljišč v letih 1818 - 1821. Kategorizacija kmetijskih površin je bila opravljena v letih 1821 - 1830. Leta 1831 so pričeli prvo revizijo na terenu in jo končali leta 1838.⁶¹ Franciscejske katastrske občine s katastrskimi zemljevidi v merilu 1:2880 so ob dopolnjevanju in vrisovanju sprememb ostale v uporabi do danes. Franciscejski zemljiški kataster⁶² je bil urejen šele leta 1844. Zemljiška knjiga je bila dokončana leta 1857, katastrski popis vseh posesti pa končan leta 1896.⁶³

Leta 1843 je okrožni glavar Franz grof Stadion z začasnim občinskim redom povečal lokalno samostojnost občin⁶⁴. Podobčine so že pri izdelavi katastra postale osnova za izdelavo novih davčnih oziroma katastrskih občin.

V prvem obdobju avstrijske oblasti⁶⁵ so bile v Istri poleg tržaške škofije še koprška, novigrajska (aemoniensis), poreška in puljska, na otokih pa krška in osorska. Na željo avstrijskega cesarja Franca I. je papež Leon XII. z bulo leta 1828 preuredil meje škofij v Istri in Dalmaciji. Leta 1828 sta bili ukinjeni osorska in rabska škofija in

združeni s krško. Leta 1830 sta se v poreško-puljsko škofijo združili puljska in poreška škofija. Leta 1831 je bila novigrajska škofija priključena tržaški. Leta 1832 je bila koprška škofija združena s tržaško v tržaško-koprsko. Tako sta v Istri ostali samo tržaško-koprška in poreško-puljska škofija, na kvarnerskih otokih pa je bila krška škofija. Ker je bila leta 1830 goriško-gradiščanska škofija povzdignjena v nadškofijo in metropolijo, je v njeno pristojnost prišla poleg omenjenih škofij tudi ljubljanska.

Cerkvena organizacija prej samostojnih koprške in novigrajske škofije se je kar precej spremenila.⁶⁶ Ustanovljen je koprski vikariat z župnijami Koper, Dekani, Milje in koprsko kuracijsko župnijo Rižana. Vikariat Piran je obsegal župnije Piran, Izola, Korte in kuracije Kaštel in Savudrija. Vikariat Krkavče je imel župnijo Krkavče s kuracijo Koštabona, Šmarje s kuracijama Pomjan in Marezige in Truške s kuracijo Sv. Anton. Vikariat Osp je imel župnije: Osp s kuracijo Tinjan, Predloka in Kubed s kuracijama Movraž in Sočerga. Vikariatu Oprtalj je pripadla župnija Šterna s podružnicama Topolovec in Gradin ter župnije Oprtalj, Završje, Kostanjica in Momjan s kuracijo Brda. Meje umaškega, buzetskega in dolinskega vikariata se nasproti koprskemu ozemlju niso spremenile.

Proti koncu XIX. stoletja so v cerkveni organizaciji le manjše spremembe.⁶⁷ Tržaško-koprška škofija je razdeljena na trinajst dekanatov, ki so se prej imenovali vikariati. V dekaniji Dolina ima župnija Dolina kaplanije Boljunec, Ricmanje, Boršt, Klanec in Podgorje ter vikariat Gročana s kaplanijo Lokev. V dekanatu Buzet dobi župnija Buzet podružnico Črnica. V dekanatu Oprtalj postane Topolovec in Gradin kaplaniji župnije Šterna. Sokatedralna (concathedral) župnija Koper v koprskem dekanatu ima novo kuracijo pri mestni kaznilnici. V piranskem dekanatu sta pri kapiteljski župniji Piran ustanovljeni kaplaniji Strunjan in Krog. V dekanatu Osp je bila pri župniji Osp ustanovljena kaplanija Plavje.

Na podlagi oktroirane ustave iz leta 1849 je cesar imenoval v posameznih kronovinah namestnike. V ustavi se je še uporabljala naziv Kraljestvo Ilirija za vojvodini Koroško ter Kranjsko in Avstrijsko - ilirsko primorje.⁶⁸ Avstrijsko - ilirsko primorje, ki je bilo uvedeno namesto prejšnjega tržaško - primorskega gubernija, je obsegalo neposredno državno mesto Trst, pokneženi grofiji Go-

58 L'Istria, N° 60-61, 1846, str.239-240

59 L'Istria, N° 62-63, 1846, str. 249-251

60 Repartizione Austriaca dell'Istria nel 1818; L'Istria, N° 33-34, 1848, str.137; L'Istria, N° 47-48, 1846, str.190

61 B. Stulli, o.c., str.40

62 B. Marušić: Iz povijesti kolonata u Istri i slovenskom Primorju, str.239. Jadranski zbornik II. Prilozi za povijest Istre, Rijeke i Hrvatskog Primorja; Rijeka-Pula 1957

63 L'Istria, N° 38-39, 1847; L'Istria, N° 41-46, 1846, str.165- 166, 171-172, 179-180; L'Istria, N° 76-77, 1846, str.307-308

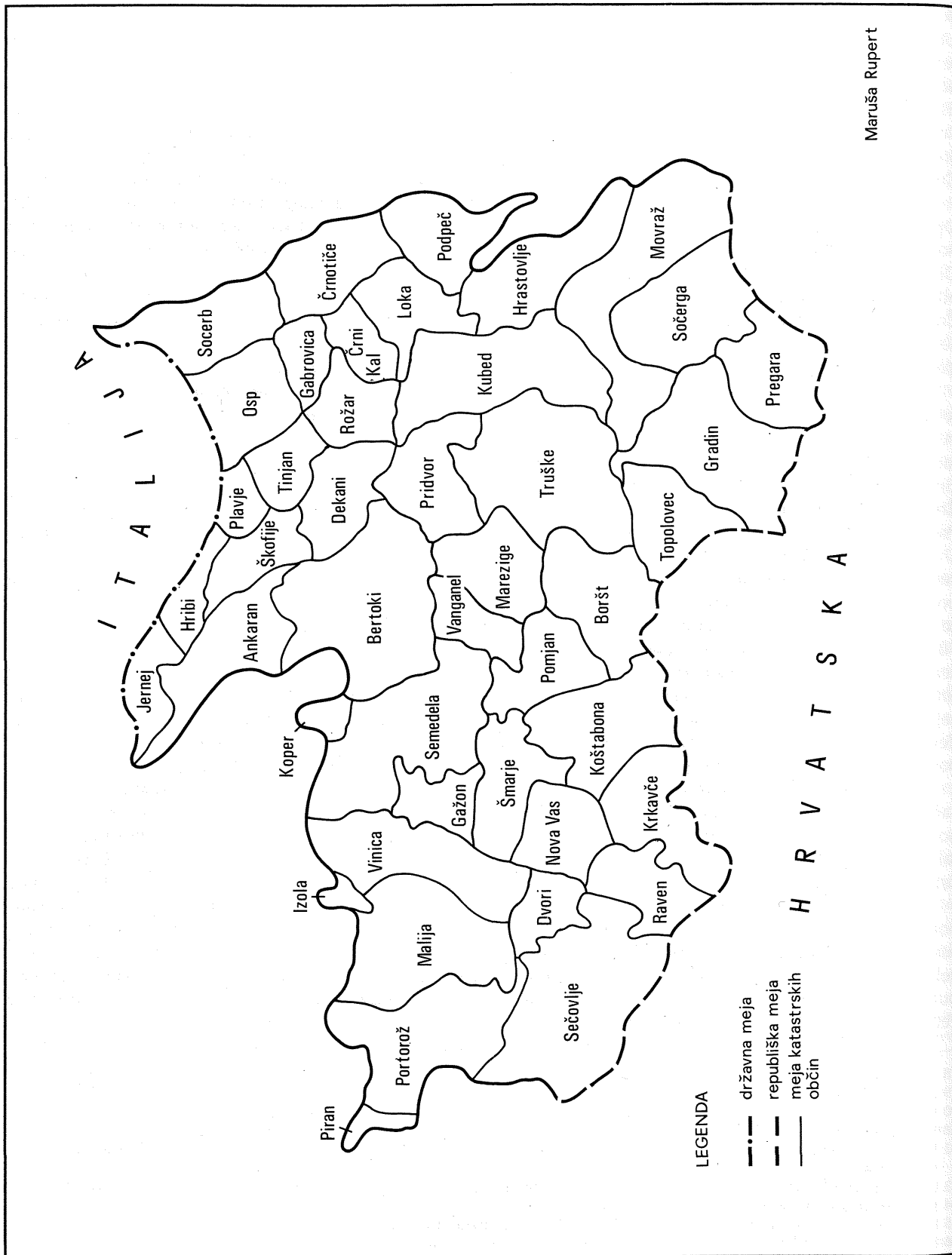
64 J. Žontar, o.c., str. 90; B. Stulli, o.c., str.19

65 B. Milanović: Hrvatski narodni prerod u Istri, knjiga I. (1797-1882), Pazin, 1967, str.64-74; J. Žontar, o.c., str.91

66 L'Istria, 1846, N° 72-77

67 Istrien - Historische, Geographische und Statistische Darstellung der Istrischen Halbinsel nebst den Quarnerischen Inseln, Lit. Art. Abteilung des Oesterr. Lloyd, Triest, 1863. Geistliche Behoerden, str.175-182

68 B. Stulli, o.c., str.21

Maruša Rupert

Katastrske občine Kopskega primorja

riško in Gradiško ter mejno grofijo Istro s kvarnerskimi otoki. Namestništvo v Trstu je pričelo poslovati z novim letom 1850.⁶⁹ Mejna grofija Istra je imela sedež okrožnega glavarstva v Pazinu. V naslednjih letih je bilo okrožju odvzetih nekaj pristojnosti, ki so jih centralizirali pri namestništvu v Trstu, dokler ni bilo 17. junija 1860 odpravljeno okrožje v Pazinu in ustanovljeno deželno glavarstvo.⁷⁰ Hkrati so namesto okrajnih komisariatov uvedli okrajna glavarstva z nekoliko razširjenimi pristojnostmi. Mejna grofija Istra je tako imela od leta 1853 do reforme leta 1860 šestnajst okrajnih komisariatov (Koper, Piran, Podgrad, Volosko, Buzet, Motovun, Buje, Poreč, Rovinj, Vodnjan, Pulj, Labin, Pazin, Cres, Krk in Lošinj).⁷¹

Z oktroirano ustavo predvidene deželne avtonomije niso uvedli zaradi nastopa neoabsolutizma in centralizacije oblasti. Šele v ustavni dobi po februarjem patentu 1861 je bilo za Istro določeno deželno zastopstvo (deželni zbor, zemaljski sabor, dieta provinciale) v Poreču, ki ga je vodil deželni glavar, imenovan po vladarju.⁷² Z deželnim zborom je bil tudi sedež deželne vlade prenesen iz Pazina v Poreč. S februarjskim patentom 1861 je nastala upravna struktura s šestnajstimi političnimi okraji oziroma glavarstvi, ki so bila tudi sodni okraji. Leta 1868 sta bili ločeni civilna in sodna oblast v okrajih.⁷³

Leta 1849 so ustanovili višje deželno sodišče za Primorje v Trstu. To sodišče je bilo drugostopenjsko, na prvi stopnji so bila v okrožjih deželna sodišča, ki so deloma sodila na prvi stopnji, deloma na drugi stopnji, ker so jim bila podrejena okrajna sodišča. V Istri je ostala razdelitev okrajev med tržaškim in rovinjskim deželnim sodiščem. Z oktroirano ustavo so bili v kazenskem postopku pred sodišči vključeni državni pravdniki.⁷⁴

Na osnovi zemljiškega katastra in začasnega občinskega reda grofa Stadionca so po marčni revoluciji z oktroirano ustavo cesarja Franca Jožefa II. in nato z zakonom o občinah nastale nove politične občine z voljenimi župani.⁷⁵

V Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani⁷⁶ hranijo nedatiran tiskan spis, v katerem so navedene novo ustanovljene krajevne občine in katastrske občine (neuconstituirte Ortsgemeinde und Katastralgemeinde). Spis je razdeljen v dva dela, v prvem delu je predstavljen

skupni pregled uprave višjega deželnega sodišča (Oberlandesgericht) in namestništva (Statthaltere) v Trstu po deželnih sodiščih (Landesgericht) in okrajnih sodiščih (Bezirk collegial Gerichte, Bezirk Gerichte II. Klasse). Te institucije so bile uvedene z oktroirano ustavo 4. marca 1849. Drugi del vira pa predstavi okrajna sodišča in novo ustanovljene krajevne občine s katastrskimi občinami po njihovi prejšnji pripadnosti političnim okrajem. Tudi glede na število prebivalstva po občinah v primerjavi z drugimi viri sklepam, da je nastal omenjeni tisk s popisom prebivalstva med leti 1849 in 1852 zaradi novih upravnih in sodnih reform v letu 1853.⁷⁷

Okrajno glavarstvo s prvostopenjskim kolegialnim okrajnim sodiščem Koper je obsegalo 22 krajevnih občin, razdeljenih na 40 katastrskih občin. Krajevne občine so obsegale eno ali več katastrskih občin. Krajevne občine Kubed, Hrastovlje, Sv. Anton, Marezige, Pomjan, Črni Kal, Ricmanje, Boršt (pri Dolini), Boljunec in Podgorje so obsegale istoimene katastrske občine. Krajevne občine, ki so obsegale več katastrskih občin (dalje v besedilu k.o.), so bile: občina Koper s k.o. Koper in Lazaret, občina Milje s k.o. Milje, Oltra, Hribi, Plavje in Škofije, občina Osp s k.o. Osp, Mačkovlje, Gabrovica in Tinjan, občina Dekani s k.o. Dekani in Rožar, občina Podpeč s k.o. Podpeč, Loka in Zazid, občina Truške s k.o. Truške in Boršt, občina Krkavče s k.o. Krkavče in Koštabona, občina Šmarje s k.o. Šmarje in Gažon, občina Ocizla-Klanec s k.o. Ocizla, Prešnica, Gročana in Draga, občina Dolina s k.o. Dolina, Prebeneg, Socerb in Črnotiče. Vir navaja za vse k.o. površino v oralih in kvadratnih klaftrah, za okraj pa v kvadratnih miljah.

Okrajno sodišče druge stopnje Piran je obsegalo prejšnji okrajni komisariat Piran in je bilo podrejeno koprskemu kolegialnemu sodišču. Krajevna občina Piran je obsegala dve k.o., Piran in Savudrijo, občine Kaštel, Sv. Peter, Korte, Izola pa le k.o. z enakim imenom.

Drugostopenjska okrajna sodišča Buje, Buzet in Motovun so bila podrejena deželnemu sodišču v Poreču. Sodni okraj Buje je med drugimi krajevnimi občinami obsegal tudi Grožnjan in Momjan. Krajevna občina Grožnjan je obsegala k.o. Grožnjan, Šterna, Kuberton, Krasica in Nova vas. K momjanski krajevni občini so spadale k.o. Momjan, Merišče, Skorušica, Brda in Sorbar. V

69 J. Žontar, o.c., str.93

70 J. Žontar, o.c., str.95, B. Stulli, o.c., str.38

71 B. Stulli, o.c., str.33

72 J. Žontar, o.c., str.95; B. Stulli; o.c.; str.39

73 B. Milanovič: Biskup Dobrila i njegova doba (1861-1882), str.352, v: Hrvatski narodni preporod u Dalmaciji i Istri, Zbornik - 1969, Matica Hrvatska, Zagreb

74 J. Žontar, o.c., str.99,100; B. Stulli; o.c.; str.24,25

75 Legge provvisoria comunale (17. marec 1849), v: Calendario pubblicato dell' imp. reg. societa agraria di Gorizia, letnik 1850 str.40-56. V isti številki so objavljeni tudi Patent Franc Jožefa I. o političnih pravicah (4.marec 1849), Ustava avstrijskega cesarstva (4.marec 1849); B. Stulli, o.c., str.21,22; J. Kramar: Narodna prebujna istrskih Slovencev, Koper, 1991, str.74

76 Darstellung der Gerichts- und politische Hintheilung der reichunmittelbaren Stadt TRIEST mit ihrem Gebiete und des aus der gefuersteten Graffschaft Goerz und Gradisca und der Marktgrafschaft Istrien unter der gesamt benennung "Kuestenland" bestehenden Kronlandes, Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, NUK III.70937. Tisk ima tudi naslov v italijanščini: Prospeto...

77 J. Žontar, o.c., str.91,99,103; F. Gestrin - V. Melik, o.c., str.121,122 in 136

sodnem okraju Buzet je krajevna občina Sočerga obsegala k.o. Sočerga in Črnica, krajevni občini Movraž in Rakitovec pa le svojo katasrsko občino. V motovunskem sodnem okraju je krajevna občina Oprtalj obsegala k.o. Oprtalj, Gradin, Topolovec in Zrenj.

Leta 1853 je prišlo tudi do prvega popravka v razdelitvi koprškega okraja na občine. Samostojna krajevna občina Podgorje je bila kot k.o. priključena krajevni občini Dolina.⁷⁸

Število krajevnih občin se je tudi pozneje spreminjalo. Leta 1849 je bilo v mejni grofiji Istra 130 krajevnih občin, leta 1853 že 138, v 1861. letu 142 občin, nato pa z zakonom o združitvi občin 25. novembra 1868 le še 50 občin.

Na podlagi zakonov in odredb notranjega ministra maja in junija leta 1868 je Istra dobila upravno podobo, kakršno je obdržala do razpada monarhije.⁷⁹ Namesto šestnajstih okrajnih glavarstev jih oblikujejo le šest s sedeži v Kopru, Lošinju, Pazinu, Poreču, Pulju in Voloskem-Opatiji. Na sedežih prejšnjih šestnajstih okrajnih glavarstev pa so nastali novi sodni okraji. Politični okraj Koper je bil razdeljen na tri sodne okraje (Koper, Piran in Buzet) in je obsegal devet komasiranih krajevnih občin.⁸⁰

V sodnem okraju Koper so bile leta 1868 ustanovljene krajevne občine Koper, Dekani, Dolina, Milje in Pomjan, v sodnem okraju Piran občini Izola in Piran, v sodnem okraju Buzet pa občini Buzet in Roč.

Občina Koper je imela k.o. Koper in Lazaret.

V občini Milje so bile k.o. Milje, Oltra, Hribi, Plavje in Škofije.

Občino Dekani, ki je bila oblikovana šele 1871,⁸¹ so sestavljale k.o. Tinjan, Dekani, Rožar, Sv. Anton, Črni Kal, Loka, Podpeč, Kubed, Hrastovlje in Zazid.

Občina Dolina je obsegala k.o. Ricmanje, Boršt, Dolina, Boljunec, Mačkovlje, Prebeneg, Osp, Gabrovica, Socerb, do 1889 je k njej spadala tudi krajevna občina Ocizla-Klanec.⁸² Občina Ocizla-Klanec je obsegala k.o. Gročana, Draga, Ocizla-Klanec, Črnotiče, Prešnica in Podgorje.

V občino Pomjan je bila do leta 1898 vključena tudi občina Marezige. Pomjanska krajevna občina je obsegala k.o. Gažon, Šmarje, Krkavče, Koštabona in Pomjan. Občina Marezige je obsegala k.o. Marezige, Boršt in Truške.

Sodni okraj Piran sta sestavljali občini Izola in Piran.

Izolska občina je obsegala k.o. Izola in Korte. V piranski občini so bile k.o. Piran, Sv. Peter, Kaštel in Savudrija.

Katastrske občine Movraž, Rakitovec, Sočerga, Salež in Črnica so bile vključene v občino Buzet. Katastrski občini Topolovec in Gradin sta bili vključeni v občino Oprtalj, ki je bila vključena v sodni okraj Motovun in politični okraj Rovinj.⁸³

UPRAVNE ENOTE V ISTRI OD LETA 1918 DO KAPITULACIJE ITALIJE 1943

Po razpadu avstro-ogrske monarhije ob koncu prve svetovne vojne je zasedla ozemlje Istre Kraljevina Italija⁸⁴ in 19.11.1918 uvedla poleg vojaške tudi civilno upravo na zasedenem ozemlju. Deželo Julijsko krajino sta vodila dva guvernerja, ki sta imela sedeža v Trentu in Trstu. Marca 1919 so bili v večini slovenskih in hrvaških občin odstavljani župani in občinska uprava je bila izročena civilnim občinskim komisarjem, ki pa so bili večinoma oficirji zasedbene vojske.

Z mirovno pogodbo med Kraljevino Srbom, Hrvatov in Slovencev in Kraljevino Italijo⁸⁵ v Rapallu 12.11.1920 je bila določena razmejitev med državama. Italiji je pripadlo ozemlje, ki je obsegalo Goriško in Gradiško, del Notranjske, Trst in Istro. Po priključitvi k Italiji 5. januarja 1921 sta bili ohranjeni prejšnja avstrijska upravna razdelitev in organizacija uprave, ki je imela vrsto prednosti pred upravo v ostalih italijanskih deželah. Istra je ohranila šest političnih okrajev, ki so jih preimenovali v okrožja (circondari) pod vodstvom podprefektov. Istra je ostala razdeljena na 50 občin. V koprskem okrožju je ostalo 11 občin z nespremenjenim obsegom: Buzet, Dekani, Dolina, Izola, Koper, Marezige, Milje, Ocizla-Klanec, Piran, Pomjan in Roč.

Od leta 1919 do 1922 je deželo upravljal civilni komisar s sedežem v Trstu. Sprva sta mu pomagala dva podkomisarja, nato dva podprefekta s sedežema v Gorici in Poreču. S kraljevim odlokom z dne 17. 10. 1922 je bila ustanovljena Dežela Julijska krajina - Regione Venezia Giulia; v starejši literaturi so jo imenovali tudi Julijska Benečija. Postopoma so uvedli italijansko zakonodajo in sredi januarja leta 1923 deželo razdelili na province (pokrajine) s prefekti, kar je bilo v skladu z ureditvijo v Italiji. Dežela Julijska krajina je bila razdeljena na tri pokrajine: Puljsko ali Istrsko pokrajino, Tržaško in Videmsko oziroma Furlansko pokrajino, tako da niti v

78 *Calendario pubblicato dell' imp. reg. società agraria di Gorizia*, letnik 1955, tabelle str.XIII-XXIII

79 I. Beuc: *Istarske studije - osnovni nacionalni problemi istarskih Hrvatov i Slovenaca u drugoj polovini XIX i početkom XX stoljeća*, str.131, Zagreb, 1975; B. Benussi: *Manuale di geografia dell'Istria*, str.67, Trieste, 1877

80 B. Benussi, o.c., str.68

81 J. Kramar, o.c., str.81

82 I. Beuc, o.c., str.132; J. Kramar, o.c., str.81

83 Karta, *Upravna podjela Istre 1918*, v *Geografskem muzeju v Ljubljani*

84 M. Kacin Wohinz: *Primorski Slovenci pod italijansko zasedbo 1918-1921*, Maribor, 1972, str.75-79

85 M. Kacin Wohinz, o.c., str.376-379; L. Čermelj: *Julijska krajina, Beneška Slovenija in Zadrška pokrajina, imenoslovje in politično upravna razdelitev*, str.6, Beograd, 1945

eni od njih Slovenci in Hrvati ne bi imeli večine.⁸⁶ Na Reki je bila po priključitvi Reke leta 1924 ustanovljena Kvarnerska pokrajina in nato leta 1927 tudi pokrajina s sedežem v Gorici.⁸⁷ Z ustanovitvijo Reške pokrajine je bilo Istri odvzeto ozemlje nekdanjega okraja Volosko - Opatija, razen dveh občin Materija in Podgrad, ki sta ostali v Puljski pokrajini.

Okrajne glavarje so že leta 1918 zamenjali s civilnimi komisarji. Leta 1922 so bila namesto političnih okrajev v pokrajinah ustanovljena okrožja ali podprefektore, ki so jih leta 1927 odpravili.⁸⁸

Z delom so nadaljevale tudi občine, ki so prve spremembe doživele že z dekretom 18. januarja 1923. Puljska pokrajina je bila razdeljena na 81 občin. Koprsko okrožje je po spremembi imelo 10 občin. Nespremenjene so ostale občine Izola, Marezige, Pomjan in Piran. Dolinska in miljska občina sta bili priključeni k Tržaški pokrajini. Koprška občina je pridobila del k.o. Škofije in del k.o. Oltra od miljske občine. K občini Dekani sta bili pripojeni k.o. Osp in Gabrovica in odvzeti dolinski občini. Občina Ocizla-Klanec je bila ukinjena, namesto nje so iz k.o. Črnotiče, Draga (del), Klanec, Ocizla, Podgorje in Prešnica skupaj s k.o. Socerb, odvzeto Dolini, in s k.o. Hrpelje, odvzeto Materiji, ustanovili občino Hrpelje-Kozina, ki so ji priključili naselje Kozina, odvzeto občini Rodik v sežanskem okrožju. Občini Buzet so odvzeli nekaj k.o. in jih pripojili okrožju Pazin, preostali del pa razdelili na dve občini, Buzet in Slum.

Leta 1924 je v občinah pričela delovati državna matična služba, z vodenjem matičnih knjig o prebivalstvu.⁸⁹ Med leti 1925 in 1928 se je nadaljeval proces združevanja in preimenovanja občin. Po odpravi okrožij leta 1927 je imela Puljska pokrajina le še 43 občin. V Slovenski Istri je bila edina sprememba pri občini Pomjan,

katere sedež je bil z dekretom 30. januarja 1927 prenešen v Šmarje. S kraljevim dekretom z dne 4. oktobra 1928 sta bili od Puljske pokrajine odcepljeni občini Materija in Podgrad ter pripojeni k Reški pokrajini.⁹⁰

Ozemeljski obseg in število občin se je tudi še pozneje spreminjalo; tako je bilo leta 1931 v Puljski pokrajini štirideset občin.⁹¹

Ob koncu leta 1940 so bile v severozahodni in severni Istri naslednje občine: Buje, Buzet, Dekani, Grožnjan, Hrpelje-Kozina, Izola, Koper, Marezige, Oprtalj, Piran in Šmarje v Puljski pokrajini, v Tržaško pokrajino pa sta bili vključeni občini Dolina in Milje.⁹²

V Julijski krajini je bilo višje deželno sodišče v Trstu leta 1923 preimenovano v apelacijsko sodišče s sekcijami v Gorici, Vidmu, Trstu in na Reki. Okrožna sodišča so bila preimenovana v tribunale; poleg tribunala v Gorici, Vidmu, Trstu in na Reki je bil tribunal leta 1923 ustanovljen tudi v Koprju. Okrajna sodišča so bila preimenovana v preture s sedeži v Bujah, Buzetu, Koprju, Motovunu in Piranu. Koprška pretura je bila krajevno pristojna za občine Dekani, Hrpelje-Kozina, Koper, Marezige in Šmarje, piranska pretura pa za občini Izola in Piran.⁹³ Na podlagi zakona o zaščiti države iz leta 1926 je bilo ustanovljeno posebno sodišče (Tribunale speziale per la difesa dello Stato) s stalnim sedežem v Rimu.

Po razmejitvi med kraljevinama je bil ljubljanski škofiji odvzet njen zahodni del (skupno 39 župnij) in dodeljen tržaško-koprski škofiji in goriško-gradiščanski nadškofiji.⁹⁴ Ljubljanska in krška škofija sta bili izvzeti iz goriško-gradiščanske nadškofije ter podrejeni zagrebški nadškofiji. Del župnij pa je leta 1925 prešel k novo ustanovljeni škofiji na Reki.⁹⁵ Meja župnij niso uskladili z državno mejo med obema kraljevinama. (se nadaljuje)

86 Zbornik Istra - prošlost, sadašnjost, Zagreb, 1969, str.72

87 J. Žontar: Arhivski viri za zgodovino Slovencev med leti 1918 in 1941, v: Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, letnik X., št.1-2, Ljubljana, 1970, str.268; L. Čermelj: Julijska krajina, str.7

88 J. Žontar: Arhivski, str.269; L. Čermelj: Julijska krajina, str.10; L. Čermelj: Slovenci in Hrvatje pod Italijo med obema vojnama, str.40-42, Ljubljana; 1965

89 J. Žontar: Arhivski, str.269

90 L. Čermelj: Julijska krajina, str.10,11

91 Enciclopedia Italiana, vol.XIX, str.739, Roma 1933

92 L. Čermelj: Julijska krajina, str.27-35,41,42

93 L. Čermelj: Julijska krajina, str.52,53; L. Čermelj: Slovenci in Hrvatje, str.299in dalje; J. Žontar: Arhivi, str.275

94 Cerkev na Slovenskem, Provincia ecclesiastica Slovena in Ljubljana 1971, str.47

95 M. Kacin - Wohinz: Prvi antifašizem v Evropi (Primorska 1925 - 1935), Koper, 1990, str.195,196

RIASSUNTO

Nel contributo si cerca di illustrare lo sviluppo dell'organizzazione amministrativa del territorio dell'Istria oggi facente parte della Repubblica di Slovenia nel corso di trecento anni, dalla metà del XVII secolo fino al 1943. La maggior parte dei dati è stata desunta dalle fonti e dai censimenti della popolazione, sulla base dello sviluppo dei comuni censuari e catastali e dell'organizzazione politico-amministrativa ed ecclesiastica nei singoli periodi. Nell'articolo si presentano anche alcune fonti meno note risalenti al XVIII e alla prima metà del XIX secolo. Nell'illustrare lo sviluppo microregionale delle unità amministrative, il contributo si limita al territorio degli odierni comuni di Capodistria, Isola e Pirano, toccando i territori limitrofi soltanto per evidenziare l'unitarietà di questo complesso amministrativo-territoriale.

Nella parte veneta dell'Istria esistevano le seguenti unità amministrative: città, terre, castelli, torri e ville. La suddivisione in città e terre subì modifiche sino alla fine del dominio veneto in Istria. La concezione centralistica dell'organizzazione amministrativa e del potere della Serenissima trova riflesso nelle Anagrafi della popolazione per gli anni 1766-1770 e 1771-1775, condotte per la città, il territorio, le podestarie e giurisdizioni sottoposte a Capodistria, i castelli di Raspo ed il territorio di Pinguente. L'amministrazione locale nell'ex-Istria veneta durante il primo periodo austriaco, dal 1797 al dicembre del 1805 si fondava sui comuni. Nel 1806 il Regno d'Italia costituì il Dipartimento dell'Istria suddiviso in due distretti e in comuni. Il territorio dei comuni di Capodistria, Isola e Pirano subì delle modifiche. Con la nascita delle Province Illiriche la Provincia dell'Istria venne nuovamente suddivisa in distretti e comuni (quello di Pirano subì nuovi cambiamenti). Il ritorno dell'Austria nel 1813 non portò modifiche al sistema amministrativo francese, se non la suddivisione dei comuni in comuni principali e sottocomuni. Questi ultimi furono la base per la creazione dei nuovi comuni censuari durante l'elaborazione del catasto fondiario.

Con la costituzione imposta dall'imperatore e la legge sui comuni del 1849 nel Margraviato dell'Istria si costituirono i comuni locali, che comprendevano uno o più comuni catastali. Nel 1853 ci fu la prima correzione per quanto concerne la suddivisione in comuni del distretto di Capodistria. Il numero dei comuni locali mutò anche in seguito, in particolare nel 1868. Alla fine della prima guerra mondiale, con il crollo dell'Austria-Ungheria, l'Istria venne annessa al Regno d'Italia. La vecchia ripartizione amministrativa austriaca subì un mutamento totale nel 1923. Il processo di unione e ridenominazione dei comuni continuò anche tra il 1925 e il 1928.